

STRUČNÁ HISTORIE STÁTŮ

USA

Svatava Raková
Josef Opatrný

S T R U Č N Á H I S T O R I E S T Á T Ů

USA

SVATAVA RAKOVÁ, JOSEF OPATRNÝ

NAKLADATELSTVÍ LIBRI, PRAHA 2003

© prof. Svatava Raková, CSc., prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.,
2003

© Libri, 2003

ISBN 80-7277-157-4

Obsah

Kolonie a válka za nezávislost	9
Setkání tří světů	9
První kolonie	13
Cesta kolonií k dospělosti	26
Dokončení kolonizace	41
Život v koloniální Britské Americe	51
Cesta k samostatnosti	65
Válka za nezávislost a vznik federální Unie	79
Od regionální moci ke světové velmoci	100
Jeffersoniánská expanze	100
Jacksoniánská demokracie	106
Občanská válka a rekonstrukce	120
Průmyslová mocnost	138
Světovou mocností	142
Zlatý věk	161
Velká krize	171
Konec izolacionismu	178
Soupeřem „říše zla“	186
Imperium Americanum	208
Česko-americké vztahy	214
Před vznikem ČSR	214
V meziválečném období	221
Za druhé světové války	226
V poválečném období	228
Vývoj po roce 1990	235
Doporučená literatura	237
Encyklopedické heslo	247
Důležité informace pro cesty do USA	256
Jazyková první pomoc	257

- 1 Vermont
- 2 New Hampshire
- 3 Massachusetts
- 4 Connecticut
- 5 Rhode Island
- 6 New Jersey
- 7 Delaware
- 8 Maryland
- 9 District of Columbia

Kolonie a válka za nezávislost

Setkání tří světů

Málokterá země se tak jako Spojené státy americké může pochlubit, že v očích svých obyvatel i ostatního světa vždy byla a dosud je spíše symbolem a ideou nežli všední skutečností. Atlantické pobřeží Severní Ameriky od počátku představovalo pro Evropany cosi víc než jen střízlivý objekt podnikatelského zájmu, než více či méně podařenou kopii domova. Jeho kolonizace byla od počátku nabita očekáváním čehosi výjimečného, či přímo dokonalého. Někteří z prvních osadníků, především puritáni a později kvakeři, odcházeli do Ameriky s představou obce vyvolených – biblického města na hoře či království svatého Ducha –, kterou zde hodlali uskutečnit. Náboženští snílkové a vizionáři však tvořili jen zlomek přistěhovaleckého proudu, který si do přístavů západního Atlantiku během prvního století kolonizace přivážel z větší části naděje spíše materialistické. Výjimečná kariéra britských kolonií v severní Americe a zejména pozdějších USA v kontextu světového vývoje proto musela být výsledkem složité a jedinečné souhry vnějších okolností a nejrůznějších duchovních i hmotných zdrojů, které vycházely ze tří etnik – indiánského, černošského a bělošského –, z jejichž střetávání se zrodil jeden z pilířů dnešního euroatlantického světa.

Proti očekávání prvních evropských „objevitelů“ existovalo na severoamerické pevnině v historických dobách několik vyspělých civilizací. Předchůdci dnešních indiánů Hopi a Zuni na americkém jihu západě, tzv. *lid Pueblo*, vystavěli důmyslný zavodňovací systém kanálů, hrází a terasovitých polí, byli usedlími zemědělci, obratnými hrnčíři a zručnými tkalci. Několik století před příchodem Evropanů kvetly osady v údolích řek Mississippi a Ohio, jejichž obyvatelé pěstovali fazole, kukuřici a tykve. Lid tajemné *mississippské kultury* vystavěl poblíž dnešního St. Louis desetitisícovou metropoli zvanou Cahokia s chrámem tyčícím se na vrcholu umělého pahorku a zanechal

po sobě umělecké a architektonické památky v podobě zdobených nádob, šperků, stovek mohyl vysokých až 20 m a gigantických geometrických náspů znázorňujících lidské postavy, ptáky a hady. Tzv. mohylová oblast, která v době koloniálních počátků již procházela dlouhodobým úpadkem, sahala v době největšího rozkvětu (kolem roku 1200 n. l.) od Wisconsinu na severu po Louisianu na jihu.

Domorodé kmeny žijící na východě, s nimiž se Evropané setkávali nejdříve, sice nedosahovaly vyspělosti životního stylu úrovně této vnitrozemské civilizace, s níž občas přicházely do styku, měly však daleko k primitivnímu barbarství. Tzv. *lesní indiáni* severovýchodu žili ve vesnicích blízko vod, ženy pěstovaly kukuřici a věnovaly se sběru nejrůznějších plodin, muži lovili ryby a zvěř. Osazenstvo jednotlivých vesnic se pravidelně stěhovalo v rámci určitého teritoria a obchodovalo se sousedy s využitím splavné síly vodních toků. Na nástroje se neužívalo kovů, i když je indiáni znali a některé kmeny vyráběly měděné ozdoby. Většina domorodců náležela k algonkinské jazykové skupině (Penobskotové, Abenakiové, Naticové, Narragansettové, Wampanagové, Pekotové, Patuxetové a Mohykáni v Maine a Nové Anglii, Delawarové-Lenapové v New Jersey a Powhatanská konfederace ve Virginii). Severozápad kolem Velkých jezer obývali členové irokézské jazykové skupiny (Senekové, Kajugové, Oneidové, Onondagové a nejdále na východě Mohawkové); mezi irokézské kmeny náleželi také pensylvánští Susquehanové a na území dnešní Jižní Karolíny a Georgie žijící Čerokijové a Tuskarorové.

Jihovýchod byl hustěji osídlen, tamní kmeny ovládaly složitější výrobní technologie a sociální i politická organizace kmenového života byla propracovanější a více hierarchizovaná. Hlavní jazykovou skupinu zde (kromě irokézských Čerokijů) představovali Muskogové, k nimž náleželi Krikové, Čoktové, Čikasavové a floridští Seminolové. Zatímco často migrující novoangličtí indiáni si oblíbili přenosné stany – *wigwamy* – z koží nebo rohoží, v osadách na jihu, kde byl život usedlejší a více zaměřen na zemědělství, si lidé stavěli pevné domy z hlíny s doškovými střechami; Irokézové u Velkých jezer zase budovali vesnice ohrazené palisádovými valy. Podle většiny historiků činil k roku 1600, který můžeme označit za mezník evropské

kolonizace severoamerického kontinentu, počet domorodého obyvatelstva na sever od Rio Grande 3–4 miliony, přičemž na pláních při východním pobřeží žilo kolem sta tisíc lidí.

Domorodce a příchozí Evropany neoddělovala jen různá úroveň technologických znalostí a materiální kultury, ale i odlišné chápání celé řady pojmů ze základních oblastí společenského života – státu, náboženství, práva, ekonomiky, kultury. Živá i neživá příroda byla podle indiánů nadána spiritualitou a zásahy do ní, ať se to týkalo zabíjení zvířat či kácení stromů, se řídily přesnými pravidly. Soukromé vlastnictví půdy bylo v rozporu s domorodými představami o vzniku a povaze světa, podle nichž stvořitel daroval zemi všem lidem; v praxi pak kmen s větší či menší frekvencí putoval po vyhrazeném území a užíval půdu společně. Společenské hodnoty a normy dávaly přednost kolektivu a obci před jedincem, který byl vážen především podle válečnických ctností a bojového umění, zatímco rozdíly v bohatství nebyly u většiny kmenů nijak nápadné a snad ani příliš důležité. Poměrná rovnost souvisela nejen s indiánskými životními postoji, ale také s rodovým systémem, který byl organizován na základě matrilineárních vztahů. Při zakládání rodiny se zpravidla muži stěhovali do ženina wigwamu, přebírali pravidla a zvyklosti jejího lidu a v rodinném rozhodování neměli větší pravomoci než její bratři a švagři. Také majetek související se zemědělskými pracemi, vyhrazenými výlučně ženám, byl na rozdíl od zbraní a úlovků považován za společné vlastnictví.

Ve světě, odkud přicházeli Evropané, platila jiná pravidla. Soutěživost, úspěch a potřeba vyniknout se zdaleka neomezovaly na válečné situace. Raně novověká společnost se vymaňovala z náboženského a světonázorového univerzalizmu, spolu s teologickými výboji a rozštěpem křesťanství se hroutilo také dosavadní prostorové sevření a stále delší plavby podél přilehlých pobřeží zejména jižním směrem otevíraly dříve netušené možnosti obchodu a bohatství, ale také poznání. Z obchodních přístavů Janova, Benátek, Lisabonu a později Palosu či Sevilly již během 15. století vyplouvaly panovníky, podnikavými šlechtici či kupeckými rody financované výpravy, jejichž organizátoři se chtěli zmocnit obchodu s luxusním zbožím Číny a Indie bez arabského zprostředkování. Mezi podobné podni-

ky náležel i smělý pokus Kryštofa Kolumba přeplout navzdory nedostatečné technické vybavenosti Atlantik, který se hned na poprvé roku 1492 zdařil. „Vedlejší produkt“ jeho cesty, pevnina zprvu vnímaná jako nevíтанá překážka v cestě do Orientu, se později ukázal být jedním z milníků vývoje evropské civilizace.

Anglie zůstala na startu novodobých zámořských výbojů poněkud stranou, znevýhodněna geografickou vzdáleností od jižních šířek, kam směřovala většina průzkumných tras. Zakrátko po Kolumbově objevu, hned roku 1497, jí ojedinelá, avšak veledůležitá plavba naturalizovaného Janovana Johna Cabota k břehům Nového Foundlandu zajistila právem tzv. prvního objevu v evropské soutěži nárok na území americké pevniny, o jejíž geografické totožnosti v té době panovaly nejrozumnější představy. Avšak teprve když náboženské konflikty pokročilého 16. století změnilly známá moře na válečné jeviště, na němž se kromě regulérních bitev ujaly hojně i pirátské metody boje, začala anglická koruna toto právo uplatňovat.

Díky výhodné ostrovní poloze rozvíjela anglická šlechta již dlouho předtím složité praktiky dálkového obchodu, zakládala akciové společnosti; zdokonalovalo se lodní stavitelství (dlouhé štíhlé lodi, trojúhelníkové tzv. latinské plachty) a navigační přístroje (kompas, kvadrant, astroláb). Tyto dovednosti se uplatnily také při rozmachu státem koncesovaného pirátství, které za neustálých válek představovalo daleko nejvýnosnější investici podnikavých baronů. Angličtí státem podporovaní námořní lupiči ovšem potřebovali základny na březích světového oceánu a tato potřeba inspirovala řadu průzkumných expedic. Martin Frobisher i John Davis, kteří v čele svých flotil mezi léty 1576–1587 jako první Evropané propátrávali pobřeží Grónska a Labradoru, byli povoláním piráti.

Také devonský šlechtic Humprey Gilbert, jemuž královna Alžběta udělila roku 1578 první úspěšný patent na osidlování amerického území, pomýšlel spíše než na proklamovanou krátkou cestu do Indie na pirátskou základnu severně od Floridy, odkud by mohl příhodně loupit ve vodách Karibiku a plenit španělské přístavy v Západních Indiích. Tento záměr splnil až Gilbertův nástupce renesanční kavalír Walter Raleigh, na jehož náklady vyslaná výprava vybudovala v roce 1584 osadu Roanoke na stejnojmenném ostrově při pobřeží dnešní Severní Ka-

rolíny. Ačkoli původní vojenská základna byla 1587 rozšířena na rodinnou kolonii, nepřežila válečné přerušení lodních spojů; záchranná výprava z roku 1590 již našla jen opuštěné trosky. Evropě však neúspěšný podnik zanechal výtečnou propagaci Nového světa v podobě spisku učence-cestovatele Thomase Hariota *Krátká a pravdivá zpráva o nově objevené zemi nazvané Virginie* (na počest „panenské“ královny) a především množství akvarelů malíře Johna Whitea, jež zachycují život domorodých Algonkinů. Jedná se o jeden ze dvou výtvarných dokladů o severoamerických indiánech 16. století, jež se v evropských knihovnách dochovaly.

Během skrytého či otevřeného souboje mezi protestantskou Anglií a katolickým Španělskem, který začal papežskou exkomunikací královny Alžběty roku 1571 a pokračoval střetem obou vojsk v Nizozemí 1585 k vyhlášení války 1587 a následné porážce španělského loďstva 1588, tedy Anglii „velký plán“ útoku na bohaté americké kolonie jejího nepřítele nevyšel. Náročné osidlovací úsilí vyžadovalo naopak pravidelné a bezpečné námořní spoje, které umožnil až mír uzavřený 1603. V témže roce zemřela královna Alžběta a na anglický trůn dosedl synovec Marie Stuartovny, skotský král Jakub I. (anglickým králem 1603–1625). Anglie již v té době získala značné námořní zkušenosti z obchodu, pirátství a válčení, akciové společnosti dokázaly dát dohromady potřebný kapitál a rozsáhlé dílo dvou příbuzných Richardů Hakluytů o námořních výbojích shromáždilo množství cenných poznatků z dosavadních výzkumných plaveb. V zemi rostla drahota a nezaměstnanost, takže se zdálo, že bude i dost rukou ochotných opustit domov pro koloniální dobrodružství, které slibovalo vysoké zisky.

První kolonie

Budování základu anglického koloniálního impéria v Severní Americe od počátku 17. století se uskutečnilo ve dvou vlnách, neboť bylo v letech 1640–1660 přerušeno občanskou válkou a protektorátem Olivera Cromwella. Do vypuknutí největšího konfliktu ostrovních dějin stačili Angličané založit dvě kolonie v zátocích Chesapeake – Virginii a Maryland –, osídlit několik ostrovů v Karibském moři a vybudovat skupinu osad s převáž-

ně puritánskou správou v Nové Anglii, totiž Nový Plymouth, Massachusetts, Connecticut, Rhode Island a New Haven. Poté zemi na dlouhých dvacet let zcela pohltily vnitřní problémy. Neúspěšný Cromwellův pokus oslabit Španělsko útokem na americké državy přinesl Anglii v roce 1655 pouze vlastnictví Jamajky.

V roce 1660 se na anglický trůn vrátila dynastie Stuartových králů, kteří se začali mnohem více věnovat zámořskému obchodu a imperiální politice. Nejprve Anglie dobyla v roce 1664 na Holandsku Nový Amsterdam, poté za královské podpory založily skupiny šlechtických podnikatelů kolonie New Jersey a Karolínu. V roce 1680 začal kvakerský předák William Penn budovat pro své souvěrce zámořské útočiště Pensylvánii, od níž se 1701 odtrhly jižní anglikánské okresy a vytvořily osadu Delaware. Panovníci oranžské dynastie, která vládla Anglii v letech 1688–1714, byli příliš zaměstnáni evropskými válkami, než aby se věnovali podpoře zámořských výbojů. Jako poslední vznikla až v roce 1731 za vlády Jiřího II. z hanoverské dynastie „humanitární“ kolonie Georgie. Ležela v nebezpečném španělském pohraničí, jemuž se královská politika dlouho vyhýbala.

Anglické panství v Severní Americe bylo zpočátku téměř výhradně soukromou záležitostí. Žádná kolonie nebyla založena jako státní podnik, organizovaný či financovaný korunou. S výjimkou území dobytých ve válkách (New York, Jamajka) byl vznik jednotlivých osad dílem podnikatelských skupin, akciových společností či zámožných šlechticů, kteří získali od krále výsadní listinu a ujali se riskantního a často ztrátového úkolu vybudovat na chudém severním pobřeží západního Atlantiku stálá sídla. Právě pro nedostatek příležitostí k rychlému zbohatnutí se sem ziskuchtiví dobrodruzi nijak nehrnuli, zato sem mířily zástupy lidí hledajících náboženskou svobodu pro svá odlišná vyznání, ať to byli protestantští nonkonformní sektáři či katolíci. Emigrace provázená náboženskými důvody tvořila v 17. století hlavní zdroj a hybnou sílu koloniálního rozvoje, neboť její příslušníci byli – na rozdíl od zklamaných hledačů štěstí – rozhodnutí nejen vytrvat, ale navíc vybudovat v Novém světě civilizaci podle svých představ.

První vážný kolonizační podnik byl ještě podnícen vidinou zisku. V roce 1606 založili námořní a obchodní podnikatelé

Virginskou společnost s dvěma větvemi – londýnskou a plymouthskou –, jejichž akcionáři si mezi sebe rozdělili královskou listinou vymezené území. Počátkem roku 1607 jižní (londýnská) sekce vypravila na moře tři lodi, na nichž velitel Christopher Newport, sám bývalý pirát, vezl ke břehům Virginie náklad dobrodruhů i poctivých řemeslníků. V květnu dorazila výprava k cíli a při ústí dnešní řeky James, v těsné blízkosti indiánské vesnice Kecoughtan vystavěli kolonisté první stálou anglickou osadu v Americe, pevnůstku nazvanou Jamestown.

Virginské výpravy od počátku stíhal zlý osud a zklamání, neboť jejich členové v Novém světě nenalezali nic, co by splňovalo jejich naděje na rychlý zisk. Očekávané indiánské říše plné zlata se neobjevily, obchodovat nebylo s čím, lidé nezvyklí polním pracím houfně umírali hladu, nemocemi a vysílením a museli být neustále doplňováni nábořem z Anglie. Energický guvernér kapitán John Smith a po něm další se dostávali do střetů s domorodci, na jejichž zásobování záviselo přežití kolonie. Záchranu přinesla až opatření přijatá novým vedením Virginské společnosti roku 1618. Od roku 1619 řídila místní záležitosti vedle Londýnem jmenované rady a guvernéra též sněmovna volená z domácích zástupců, která vytvořila základ principu samosprávy. Místo neúčinného společného hospodaření dostávali osadníci soukromé pozemkové přiděly v rozloze 50 akrů na hlavu (později zvané *headrights*).

Vlastní polnosti přinesly kolonii konečně prosperitu. Planťázníci na nich totiž začali pěstovat od Holanďanů získané tabákové rostliny a usušené listy s úspěchem vyváželi do Anglie, kde se štiplavá virginská směs okamžitě stala populárním kuřivem. Průkopníkem tabákové kultury se stal již roku 1614 zámožný statkář John Rolfe, který proslul rovněž sňatkem s „princeznou“ Pocahontas-Rebekou, pokřtěnou dcerou náčelníka místního kmene Powhatanů. Exportovaný tabák představoval hlavní virginské bohatství, byl domácím platidlem a jediným zdrojem zisku; pouze díky němu se Virginie udržela v kritických prvních desetiletích nad vodou. Stále však příliš mnoho osadníků předčasně hubily nakažlivé nemoci, nezvyklé prostředí i vyčerpání; jen mezi léty 1618–1623 pohltilo nebezpečné podnebí na 4 500 lidí. V březnu 1622 navíc třetina osadníků padla za oběť nenadálému útoku indiánů zosnovanému Pow-

hatanovým (náčelník se jmenoval stejně jako jeho kmen) nástupcem Opechanchanoughem. Situaci nakonec začala vyšetřovat královská komise, která 1624 rozhodla o zrušení charty Virginské společnosti. Virginie, v té době čítající jen kolem 1 200 bílých osadníků, se stala královskou kolonií.

Zatímco Virginie byla ryze obchodním podnikem zaměřeným na zisk, Maryland, druhá osada při zátoci Chesapeake, již sehrála pro Britskou Ameriku typickou úlohu náboženského útočiště. Sem se hodlali uchýlit katolíci, jichž bylo v tehdejší Anglii kolem 50 000 a na protestantském ostrově byli pronásledováni od dob královny Alžběty. Myšlenkou velké katolické kolonie v Americe se zabýval již Humphrey Gilbert; většinou s ní sympatizovali šlechtici, kteří se účastnili kolonizace Irska a dříve či později se přiklonili k místní víře. To byl i případ irského paira a katolického konvertity George Calverta, barona Baltimora, který roku 1623 získal od krále Jakuba I. patent na osidlování pobřeží jižně od New Foundlandu. V roce 1628 se tam pokusil založit vesnici Avalon, avšak studené podnebí jeho úsilí zmařilo. Využil proto zániku rozsáhlých územních práv Virginské společnosti a požádal Karla I. (králem 1625–1649) o povolení usadit se v teplejších končinách severně od Jamestownu, které obdržel v roce 1632.

Pravomoci marylandské zakládací listiny, sestavené podle vzoru anglického hraničního biskupství Durhamu, byly díky králově přízni velmi rozsáhlé a činily z Baltimora téměř neomezeného vládce nad poddanými v oblasti správy, soudnictví, vojenství, přidělování půdy i financí. Zároveň však byla osadníkům zaručena práva anglických poddaných a od počátku se počítalo se zřízením zákonodárného sboru voleného všemi svobodnými muži. Katolictví bylo povoleno a uznáváno, podléhalo však anglickým církevním zákonům, takže se nemohlo stát státním náboženstvím.

Samotné osidlování Marylandu započalo až 1634 pod vedením Baltimorových synů – dědice titulu Cecilia Calverta a Leonarda, jenž se jako guvernér vypravil s první expedicí přes moře. Nedaleko od řeky Potomac vznikla 1635 osada St. Mary; tak se také začala nazývat celá kolonie, spíše však na počest oblíbené královny manželky než katolické světice. V témže roce se sešel první marylandský sněm, kvůli řídkému osídlení ještě

bez volební procedury, a od roku 1638 si osadníci vymohli pro nyní již volené zastupitele právo zákonné iniciativy. Ve sněmovně, jejíž usnesení potvrzoval domácí guvernér, zasedali většinou katolíci, avšak s ohledem na náboženský smír Baltimore všemožně omezoval vliv jezuitů a 1641 jim dokonce znemožnil získávat půdu; zakázány byly rovněž veškeré náboženské diskuse. V Marylandu vzniklo za účasti Baltimorových přátel několik kvazifeudálních panství s příslušnými úřady (panské soudy), poddanskými právními vazbami a povinnými dávkami, zejména tzv. kvitrentou (jednorázový poplatek, jímž se poddaný vyrovnal se všemi povinnostmi vůči pánovi). Díky dostatku volné půdy a institucím zastupitelské demokracie se však stále více prosazovalo hospodaření svobodných farmářů, kteří stejně jako ve Virginii dostávali po 50 akrech půdy na osobu.

Ve 30. a 40. letech se obě kolonie při Chesapeake vyvíjely po mnoha stránkách podobně, ač byly téměř neustále na pokraji vzájemné války o sporná pohraniční území. S nástupem královské moci v roce 1624 se poměry ve Virginii příliš nezměnily: v čele kolonie zůstali titíž lidé a často se střídající guvernéri pocházeli i nadále z místní tabákové šlechty. Pokud prameny dovolují určitější soudy, po několik let nezasedala virginská sněmovna a byly pozastaveny pozemkové přiděly. V celé oblasti Chesapeake zůstával takřka jediným zdrojem příjmů tabák. Na polích pracovali především námezdní čeledíni (*indentured servants*) – nemajetní Angličané, ale i Skotové a Irové, kteří několikaletou (zpravidla čtyřletou) bezplatnou službou hradili náklady na cestu přes oceán. Postavení čeledína přinášelo mnohé strážně a omezení podobná otroctví (bez dovolení nesměli opouštět farmu ani vstupovat do manželství), na druhé straně však poskytovalo vyděděncům základní záchrannou síť a příležitost naučit se žít v novém prostředí. Kromě toho vyhlídky těchto vesměs velmi mladých mužů byly docela nadějně. Ačkoli zákon přiděloval pozemky jenom „svobodným“, dostatek půdy umožňoval založit si po skončení služby vlastní hospodářství a postupovat po společenském žebříku vzhůru. Jinou častou cestou k úspěchu bylo manželství s vdovou, neboť virginští plantážníci vesměs nežili dlouho, a tak již v polovině 30. let nalezneme bývalé čeledíny dokonce mezi členy virginské sněmovny.

Obě kolonie zdatně upevňovaly vnitřní samosprávu a zejména za tabákové prosperity 30. let posilovaly vliv poslaneckých sněmoven na úkor guvernérské moci. Ačkoli ještě v roce 1642 žilo v Marylandu jen kolem 400 osadníků (2 500 v roce 1650), tamní sněm se stal Calvertům při vnášení i prosazování zákonů rovnocenným partnerem. Virginští plantážníci dokonce 1635 svrhli guvernéra Johna Harveye, který v obavách před nepřátelstvím indiánů bránil šíření tabákových plantáží do vnitrozemí. Počátkem 40. let skončila oslnivá tabáková prosperita, poměry ve Virginii se však uklidnily zejména poté, co se 1642 stal guvernérem na více než třicet let schopný, místních poměrů výtečně znalý a energický William Berkeley. Ten kolonii všemožně prospíval: zrušil daň z hlavy, poté přenechal daňové zákony sněmovně a navzdory londýnskému výkupnímu monopolu umožnil výhodný prodej tabáku konkurenčním Holanďanům.

Guvernéř Berkeley se poučil z Harveyova neblahého příkladu a dobře chápal, že tabák potřebuje po pěti letech novou, nevyčerpanou půdu. Během prvních dvaceti let jeho vlády se kolonie rozrostla z 8 000 osadníků v osmi okresech na 35 000 lidí a dvacet okresů se prostíralo podél pobřeží a toků řek James, Rappahannock a Potomac. Berkeley se zároveň snažil všemožně udržovat dobré vztahy s hraničními indiánskými osadami, takže navzdory trvalé územní expanzi došlo až do konce jeho vlády pouze k jediné válce. V dubnu 1644 powhatský náčelník Opechancanough zopakoval svůj nečekaný útok z roku 1622 a podařilo se mu pobít na 500 osadníků. V následných bojích byl však poražen a smlouvou s jeho následníkem Nektowancem roku 1647 získali Virgiňané rozsáhlé území na jih od řek York a James. Po prohrané válce následoval rychlý úbytek domorodého obyvatelstva, které při založení Jamestownu čítalo kolem 35 000 osob. Tento jev udivoval samotné kolonisty, neboť virgínští indiáni nebyli – na rozdíl od původních obyvatel Nové Anglie – stíháni zhoubnými epidemiemi a válečné střety po smlouvě s Nektowancem na téměř třicet let ustaly.

V kolonii se zato pevně uchytil třetí etnický prvek, který stále výrazněji doplňoval mozaiku virginské společnosti, totiž černoši. První z nich – kolem 20 osob – se dostali do Jamestownu na

holandské lodi v roce 1620 a jejich znalost evropských zvyklostí svědčí o tom, že pocházeli z afrického kmene, který se běžně stýkal s bílými obchodníky na pobřeží. Vedení kolonie je vyměnilo za potraviny, avšak jejich status pravděpodobně nebyl otrocký – anglické právo pojem otroctví neznalo a lidé mu nebyli zvyklí. Zato jej z domácí praxe znali příchozí černoši, kteří se v kolonii usadili jako námezdní čeledíni nebo svobodní. Právě jeden z nich se zřejmě stal prvním virginským otrokářem, když si na své farmě na východním břehu zátoky Chesapeake podmanil africké druhy.

Až do poloviny 17. století máme o příchodech černochoů jen málo zpráv, neboť panoval mír a jediný způsob jejich získávání, totiž pirátství, byl trestný. Přesto jejich počet v kolonii stoupal, zčásti jako námezdních čeledínů, zčásti svobodných. Podle nepřímých svědectví byli někteří již tehdy považováni za doživotní vlastnictví: v soupisech pozůstalostí nebyla uvedena zbývající délka jejich služby, jak bylo zvykem u bílých čeledínů, a také měli výrazně vyšší cenu. Rovněž rasová diskriminace již nepochybně existovala, například černošky na rozdíl od bílých žen vykonávaly polní práce; smíšené sňatky s černochoy ani s indiány však nebyly ve Virginii (na rozdíl od Marylandu) po celé 17. století zakázány, i když nebyly nijak časté.

Druhým ohniskem rané anglické kolonizace se stala oblast dnešní Nové Anglie, známá především jako nejvýznamnější náboženské útočiště; nikoli však již katolíkům, nýbrž nonkonformních protestantských sekt. Jejich příslušníci kritizovali státní anglikánskou církev, v níž shledávali příliš mnoho pozůstatků „papežského“, tj. katolického, obřadnictví v doktríně, liturgii i praktikách. Vadilo jim opomíjení bible ve prospěch *Knihy obecných modliteb* stejně jako konfirmace, dětská zpověď, poklekání a církevní roucha, vytýkali anglikánům uvolnění mravů i náboženské disciplíny. Nejradikálnější horlivci již ani nedoufali v možnost vnitřní nápravy, chtěli se s anglikánstvím úplně rozejít a vytvořit samostatné církevní sbory spojené pouze slavnostní dohodou (*covenant*). Právě skupina těchto separatistů se za vlády Jakuba I., který s náboženským disentem neměl pražádné sympatie, rozhodla řešit situaci vystěhováním z Anglie. Jejich cesta vedla nejprve 1607 do Holandska, v roce 1620 pak využili možnosti londýnské akciové společnosti

a přijali účast na kolonizační výpravě, která mířila ke břehům severní Ameriky.

Většina cestujících na lodi zvané *Mayflower* hledala v Americe zcela prozaicky lepší živobytí, a přece právě skupina 41 sektářských Otců poutníků (*Pilgrim Fathers*) z Leydenu prosadila při rozhodování o podobě nové kolonie svou představu ideální biblické obce. Po přistání u Mysu tresky v nynější Massachusettské zátocě založili přichozí pod vedením separatistických předáků osadu nazvanou Plymouth, když se již dříve na palubě *Mayflower* dohodli o zásadách její správy. Proslulá *dohoda z Mayflower*, jež měla vlastně nahradit chybějící zakládací listinu nové kolonie, učinila z náhodné skupiny lodních pasažérů „občanskou politickou společnost“ (*civil body politick*), jejíž členové si „pro udržení pořádku v kolonii, zajištění jejího rozkvětu a šíření křesťanské víry a slávy Anglie“ přisvojili právo jak vydávat zákony (moc zákonodárnou), tak i zřizovat správní úřady (moc výkonnou). Prostí lidé, mezi nimiž bylo i několik neplnoprávných námezdních čeledínů, tak svébytným aktem položili základy nového typu zámořské samosprávy a sami se ujali funkcí, které dotud příslušely pouze anglické koruně.

Slavnostní listinu, jež byla koncipována jako biblická smlouva s Boží účastí, podepsali spolu s Otcí poutníky i ostatní cestující, kteří tak mlčky přijali za své jejich představy o náboženském duchu nového společenství. Osadníků bylo málo, a tak v zákonodárném sněmu Nového Plymouthu zasedali všichni svobodní muži, výkonnou a správní moc pak představoval nepočetný magistrát, tzv. asistenti. Guvernérem si osadníci zvolili nejprve „poutníka“ Johna Carvera a po jeho brzké smrti 1622 se funkce ujal oblíbený vůdce William Bradford, který nejvyšší úřad s malými přestávkami zastával až do své smrti 1657. Díky pevné správě, zakladatelské energii a Bradfordově moudrému vedení se Nový Plymouth, řídicí se přísnými náboženskými pravidly, udržel při životě.

Vnitřní řád by však sám o sobě nepostačoval, kdyby se osadníkům nepodařilo hned zpočátku navázat přátelské styky s domorodci, zejména s mocným kmenem Wampanoagů, v jehož sousedství se usadili. Takřka zázračná náhoda k nim přivedla indiána Tisquintaha s pozoruhodným životopisem, minulostí bohatou na styky s Evropou a znalostí londýnské

angličtiny, kterou se naučil v době své služby u Novofundlandské společnosti. Muž zvaný krátce Squanto sehrál v Plymouthu často rozhodující roli prostředníka mezi civilizacemi. Angličanům nejen úspěšně pomáhal praktickými radami, ale především sloužil jako spojnice mezi nimi a Wampanoagy, v čele s dlouholetým náčelníkem Massasoitem. Četné diplomatické a obchodní styky a také misijní činnost, kterou prováděl citlivě a s respektem vůči domorodým tradicím reverend Thomas Mayhew, sprátelily posléze domorodce s příchozími natolik, že Wampanoagové stáli po boku Angličanů ve válce s Pekoty v roce 1637 a „změnili stranu“ teprve po Massasoitově smrti za velkého indiánského povstání 1675.

Během 20. let se k osadě Plymouthu připojili i další kolonisté, kteří se z nějakého důvodu ocitli na nehostinném novoanglickém pobřeží; jiní, jako nezkrotný lovec, obchodník a básník Thomas Morton, milovník volného života, indiánských žen a novoanglické přírody, z něj byli naopak vyhoštěni. Plymouthští, vedení duchem biblické prostoty, zpočátku obdělávali jen skrovná políčka. Zcela prakticky se věnovali především obchodu s kožešinami bobrů, vyder a ondatery, vykupovanými od okolních indiánských kmenů a tolik žádanými na londýnském módním trhu; jejich prodej vedl k zajištěnému živobytí mnohem snáze nežli vypalování lesa, pracné kopání pařezů a zakládání farem na neúrodné novoanglické půdě. Nicméně i v Plymouthu stejně jako předtím ve Virginii začala záhy vadit beznadějná nevýkonnost společného hospodaření a rozmáhala se praxe větších soukromých pozemků. Výnosy z kožešinového obchodu dokonce na sklonku 20. let dovolily vedení kolonie – guvernérovi Bradfordovi, radnímu Issacu Allertonovi a veliteli místní domobraný, svéráznému vojenskému vysloužilci (a pravděpodobnému katolíkovu) Milesi Standishovi – vykoupit osadníky z povinností vůči londýnským akcionářům, kteří výpravu financovali, a získat téměř naprostou nezávislost.

V průběhu 20. let se na novoanglickém pobřeží pokoušely uchytit další akciové společnosti s pohnutkami zjištnými i filantropickými. Veškeré kolonizační úsilí podléhalo kontrole Rady pro Novou Anglii, která v roce 1619 převzala územní práva severní pobočky Virginské společnosti (tzv. Plymouthské). V ro-

ce 1622 se o založení rybářské a rolnické osady pokusil jeden z hlavních akcionářů Rady, významný a bohatý šlechtic Ferdinando Gorges, avšak jeho lidé se záhy rozprchli. Trvalejších výsledků dosáhl západoanglický duchovní John White, který pro svůj osidlovací záměr získal podporu vlivné Dorchesterské společnosti. Kolonistům se ve spojení s několika plymouthskými nespokojenci, vedenými Richardem Conantem, podařilo v roce 1626 na místě budoucího Bostonu založit a udržet při životě osadu nazvanou později Salem.

Rozhodující úspěch však přineslo teprve kolonizační úsilí další skupiny protestantských reformátorů, totiž puritánů, kteří od poloviny 16. století tvořili jeden z nonkonformních proudů uvnitř státní anglikánské církve. Pro svou doktrinární i mravní přísnost, důraz na bibli a přesvědčení o spáse vírou, nikoli příkladným životem se dostávali do sporů s většinovou anglikánskou společností, která puritánské sbory stíhala nepřízní a šikanou. Pronásledování zesílilo zejména za vlády Karla I. (1625–1649), když se v roce 1633 stal arcibiskupem anglikánské církve velký nepřítel puritánů William Laud. Vedle Laudových útoků proti neortodoxním projevům víry a trestání puritánských duchovních vzbuzovaly nevoli poddaných také nejrůznější prostředky, jimiž se Karel I. pokoušel zavést do tradiční anglické společnosti prvky panovnického absolutismu. Král dosazoval své lidi do úřadů místní správy a domobrany, vypisoval daně a dávky bez souhlasu parlamentu, který dokonce v roce 1629 na 11 let rozpustil, a udržoval nákladnou stálou armádu. Jeho samovládné kroky popouzely i nepuritánské obyvatele Anglie, jimž se navíc nevedlo nijak skvěle; vesničané trpěli hladem po půdě, tkalci ve východních hrabstvích pak úpadkem dříve kvetoucího textilního průmyslu. Na konci 20. let tak všeobecná nespokojenost s politickými, náboženskými i hmotnými poměry připravila v Anglii půdu pro masové vystěhovalectví.

Za této situace se chopili iniciativy puritánští předáci. Roku 1628 vznikla za spoluúčasti lordů-podnikatelů a londýnských obchodníků akciová Massachusettská společnost, v jejímž čele stanul Matthew Cradock. V následujícím roce uzavřelo puritánské vedení Společnosti tzv. *dohodu v Cambridgi*, jíž se členové zavázali uskutečnit do roka velkou osidlovací výpravu

do Nové Anglie. Na rozdíl od předchozích kolonizačních experimentů se však do Ameriky měla „odstěhovat“ i zakládací listina Společnosti, následovaná veškerou správou. Puritánské osídlení se tak mělo vzdálit londýnskému královskému dohledu a stát se fakticky samosprávnou osadou, která by ovšem také převzala nemalé finanční náklady kolonizačního podniku.

Nesnadný úkol zorganizovat v krátké době rozsáhlou emigraci byl svěřen Johnu Winthropovi, nepřilíš majetnému šlechtici a soudci z hrabství Suffolk. První velká výprava 12 lodí zamířila pod jeho vedením k novoanglickým břehům v dubnu 1630, aby se v Salemu spojila s předchozími průzkumníky vedenými Johnem Endecottem a založila první puritánské osady, mezi nimi hlavní město Boston. Do kolonie, pro niž se ujalo indiánské jméno Massachusetts a v jejímž čele v úřadu guvernéra nadlouho stanul John Winthrop, zpočátku proudilo nevídané množství přistěhovalců. Do počátku puritánské revoluce v roce 1640 vypudila vláda Karla I. a arcibiskupa Lauda do Nové Anglie kolem 20 000 lidí. Zanícených puritánů byla ovšem jen malá část, snad ne víc než čtvrtina. Ostatní, kteří emigrovali z nejrůznějších příčin, se sice dobrovolně podvolili puritánské představě ideální společnosti, avšak zároveň si hodlali podržet všechna tradiční práva, o něž je doma připravila královská autokracie: širokou místní samosprávu, pravidelně volený parlament, řádné zastoupení. Již v roce 1632 si tzv. *daňovou revoltou* osadníci vymohli, aby finanční břemena schvalovali volení zástupci osad ve sněmovně, nikoli hrstka bohatých akcionářů z magistrátu. Právoplatným voličem (a také poslancem koloniálního parlamentu) se sice mohl stát pouze přísně prozkoušený puritán, zvaný „svatý“, avšak svatost byla kategorií mravní, nikoli majetkovou či rodovou, a mohl jí tedy dosáhnout každý příkladným životem. Od roku 1644 zasedal parlament v Bostonu jako dvoukomorový; sněmovna a magistrát, jenž vykonával také správní a apelační funkci, jednaly a hlasovaly odděleně.

Systém samosprávy byl dovršen institucí tzv. městských shromáždění, veřejných obecních schůzí, na nichž mohl každý, včetně sluhů a žen, vyslovit svůj názor, uplatnit kritiku; debatovalo se o aktuálních problémech a volilo se místní zastupitelstvo. Aby bylo pro náročný kolonizační úkol vytvořeno náležité právní prostředí, přijala sněmovna nejprve v roce 1641

závazný právní řád nazvaný *Soubor práv* a poté v roce 1648 *Knihu obecných zákonů a svobod*. Jednotlivé články kodifikovaly každodenní život obcí: upravovaly poměry kolem majetku, půdy a dobytka, zaváděly povinnou školní docházku, nařizovaly stavbu škol, cest, hostinců i plotů a udávaly pevná pravidla pro řešení sousedských sporů. Jejich základem bylo anglické zvykové, obecné a statutární právo; hrdelní tresty za porušení biblických přikázání, jež jediné představovaly daň přísné puritánské morálce, se v soudní praxi téměř neuplatňovaly.

Puritánský duch ovládal poměry v Nové Anglii nepřímo – osobnostmi a autoritou čtených „svatých“, výjimečným postavením církevních kongregací a vše pronikajícím vědomím vyššího poslání kolonie. Společnost tak vypjatě nábožensky motivovaná a neustále zkušovaná obavou ze zatracení se ovšem nemohla vyhnout brzkému rozkolu, neboť názory na cestu ke svatosti a na podobu ideální obce se různily. Naštěstí se kolem prostíral dostatek volné půdy, takže nespokojenci měli kam odejít, aby mohli nerušeně uskutečnit vlastní představu „města na hoře“. V roce 1635 se skupina farmářů vedená duchovním Thomasem Hookerem vypravila do údolí řeky Connecticut, aby zde uzavřením slavnostní dohody (*covenant*) vytvořila odštěpeneckou kolonii s prvními vesnicemi Windsor, Wethersfield a Hartford. Connecticutské *Základní články* z roku 1639, vymezující pravidla volebního systému, pravomoci úřadů a zásady soudní ochrany, jsou považovány za první americkou ústavu. Zatímco osadníky Connecticutu lákala spíše výhodná obchodní poloha nového místa, kazatel Roger Williams opustil Boston rozčarován z puritánských církevních i světských praktik. V roce 1636 zakoupil od domorodých Narragansettů půdu a se svými stoupenci založil osadu Providence, jež proslula náboženskou tolerancí.

Další velké postavě raného novoanglického disentu, příslušníci sekty antinomiánů Anne Hutchinsonové se novou kolonií založit nepodařilo. Tato samozvaná kazatelka a horlivá organizátorka náboženských shromáždění po odchodu z Bostonu 1638 a různých peripetiích nakonec zahynula v indiánských válkách, předtím však proslula nebojácnou obranou své teologie Boží milosti před bostonským magistrátem. Zato Providence (od 1660 zvaná Rhode Island) obdržela pod moudrým vede-

ním Rogera Williamse od anglické vlády v roce 1644 řádnou zakládací listinu a v roce 1647 se její čtyři města dohodla na vytvoření společné vlády v čele s parlamentem a guvernérem. V roce 1662 se synovi Johna Winthropa podařilo získat královskou chartu také pro Connecticut. Poslední výhonek puritánských nespokojenců, obchodní přístav New Haven, založili v roce 1638 obzvláště ortodoxní stoupenci kazatele Johna Davenporta, kteří opovrhovali bostonskou vlažností ve víře, ovšem převzali ústavní model s dvoukomorovým parlamentem. Tamní osadníci, stejně jako severní osada New Hampshire, pár vesnic a sídel vydupaných ze země vytrvalým kolonizačním úsilím lorda Ferdinanda Gorgese, žili z rybolovu a především z kožešinového obchodu, jediného zdroje bohatství v nepříliš úrodné a nehostinné zemi. Samostatnost New Havenu zanikla 1662, kdy byl přivtělen ke Connecticutu, avšak duch nejpřísnější puritánské teologie poznamenal jeho pověst na staletí dopředu.

Vyhánění odpadlíků nemělo příčinu jen v zavilosti „svatých“, mnohem spíše bylo diktováno střízlivým požadavkem sebeobrany. V Bostonu panovaly oprávněné obavy, že proti přílišným náboženským výstřelkům by Londýn zakročil a puritánskou vládu v Nové Anglii rázem ukončil. Bylo rovněž nutno jednotně čelit vnějšímu nebezpečí, ať již pocházelo ze strany domorodců, nebo od evropských koloniálních soupeřů. Válkou s kmenem Pektů v roce 1637 byli Angličané po boku indiánských spojenců zataženi do místních domorodých sporů. Koloniální předáci jich ovšem hleděli využít k vlastnímu prospěchu, především získat přístup ke kožešinovým obchodním stanicím, nicméně krvavá srážka v nich také vzbudila strach z obklíčení „lidmi mnoha národů a divných jazyků“. Ačkoli mnozí z nich představovali výkvět svárlivosti a náboženské nesnášenlivosti, okolnosti je přiměly, aby se nakonec dohodli a společně konzultovali zejména indiánské záležitosti. Od roku 1643 se zástupci Massachusetts, Connecticutu, Plymouthu a New Havenu pravidelně setkávali. Agenda Spojených novoanglických kolonií, „pevné a věčné ligy přátelství na obranu a výboj“, se řídila tzv. *Články konfederace*, které s odvoláním na „národní a náboženskou jednotu“ zavazovaly členy k vzájemné vojenské pomoci. V roce 1650 se lize podařilo tzv.

Hartfordskou smlouvou dosáhnout stanovení hraniční linie s Novým Nizozemím, plán společného útoku na tuto holandskou kolonii za anglo-holandské války 1652 však ztroskotal na nezájmu Bostonu. Až do indiánského povstání 1675 se pak liga věnovala mírumilovnému působení mezi indiánskými kmeny, distribuci darů a zásilek dobročinných společností a dozoru nad misiemi.

Cesta kolonií k dospělosti

Během občanské války (1642–1649) byli obyvatelé britských ostrovů příliš zaneprázdněni programem náboženské a politické revoluce, než aby věnovali pozornost svým zámořským enklávám – ať z hlediska správního dozoru, nebo jako hospodářským jednotkám a cíli četných vystěhovalců. V roce 1655 vyslal lord protektor Oliver Cromwell armádu do Karibského moře, aby uskutečnil dávný plán královny Alžběty a napadl Španělsko v jeho koloniích. Puritánští předáci byli zcela srozuměni s myšlenkou zaměnit studenou Novou Anglii za malebné a bohaté subtropické kraje, avšak z velkého záměru nakonec zůstal skrovný zisk ostrova Jamajky, jehož cena se měla teprve ukázat. Nový rozvoj kolonizace musel vyčkat až na dobu vnitřního míru, která nastala s návratem Stuartovských králů na anglický trůn roku 1660.

Prvnímu z nich, Karlovi II., nejdříve spadla do klína celkem snadno rozměrná kořist v podobě Nového Nizozemí, které se ochotně vzdalo anglické invazní armádě na vrcholu anglo-holandské války 1664. Tato kolonie vznikla v roce 1624 z iniciativy holandské Západoindické společnosti a její nečetné osady se rozkládaly při pevnostech podél řek Hudson a Delaware a jejich přítoků. Holanďané v Americe jen neradi farmařili a většinou se věnovali jediné skutečně výnosné zdejší činnosti: obchodu s kožešinami. V obchodních stanicích i větších obcích, jako byl Nový Amsterdam při pobřeží či Beverwijck na horním Hudsonu, se kožešiny vykupovaly od indiánů, skladovaly a upravovaly před transportem a kolem této činnosti se rozvíjel rušný obchodní i společenský život. V době anglického vpádu na Manhattan obývalo rozlehlé prostory Nového Nizozemí jen kolem 9 000 osadníků. Praktickým obchodníkům se nechtělo